

ELEMENTÁRNÍ BYTOSTI RODU FANTOMŮ, SPEKTER A DÉMONŮ

GA 102

Rudolf Steiner

Úvahy, jimž se zde na pobočce věnujeme již řadu večerů, mají být doplněním či rozšířením témat, kterými jsme se zabývali v průběhu zimy. Je proto samozřejmostí, že se v těchto úvahách objeví nejedna poznámka, která působí jaksí aforisticky. Těmito úvahami chceme doplnit a ucelit tu či onu myšlenku, ty či ony představy, které v nás byly podníceny.

V posledních úvahách jsme se zabývali především přítomností všelijakých duchovních bytostí, nacházejících se takříkajíc mezi smyslově-fyzickými přírodními říšemi, které nás obklopují. Zvláště jsme v naší poslední úvaze viděli, že tam, kde se navzájem stýkají bytosti různých přírodních říší, kde se jako u pramene rostlina přimyká ke kameni, kde se jako v četných případech pod zemí běžný kámen přimyká ke kovu, kde existuje taková pospolitost jako mezi včelou a květinou - že se tu všude rozvíjejí síly, jež do pozemského bytí vtahují různé bytosti, které jsme nazvali bytostmi elementárními.

V souvislosti s těmito elementárními bytostmi jsme se zabývali skutečností, kterou jsme nazvali odškrcením jistých bytostí z jejich velkého spojení. Viděli jsme, že elementární bytosti, v duchovní vědě označované například názvem „salamandři“, pocházejí v některých případech z odškrcených částí skupinových duší zvířat, které se, abych tak řekl, odvážily příliš daleko do našeho fyzického světa a nenašly pak již cestu zpátky, aby se po rozpadu těla daného zvířete opět spojily s jeho skupinovou duší.

Víme totiž, že za normálního průběhu života mají bytosti naší Země, bytosti zvířecí, rostlinné a nerostné říše, svou - smíme-li to tak nazvat - „jáskou duší“ [Ich-Seele]-, mají v podstatě takové jáské duše jako člověk a od lidské jáské duše se liší jen tím, že spočívají v jiných světech. Víme, že člověk je v našem vývojovém cyklu bytostí, která má své individuální Já zde na fyzické pláni, alespoň během denního bdění. Víme dále, že bytosti, jež nazýváme zvířaty, jsou v situaci, kdy, zhruba řečeno, stejně utvářená zvířata mají jednu skupinovou duši neboli skupinové Já a že tato skupinová Já spočívají v takzvaném astrálním světě, dále že bytosti, které nazýváme rostlinami, mají pro zdejší fyzický svět jen snově spící vědomí, že však mají skupinová Já, která sídlí v nižších partiích devachanského světa, a že konečně kameny, nerosty mají skupinové duše sídlící v horních partiích devachanského světa. Člověk, který se v těchto světech, v astrálním a devachanském světě, jasnozřivě pohybuje, se zde v jistém ohledu stýká s dušemi zvířat, jež jsou zde dušemi skupinovými, s dušemi rostlin a nerostů, tak jako se zde ve fyzickém světě během denního bdění stýká s lidskými dušemi, respektive lidskými Já.

Musíme si ovšem uvědomit, že člověk je v mnoha ohledech velmi komplikovanou a složenou bytostí, bytostí, jejíž složitost jsme v různých úvahách již dostatečně probírali. Bude se nám však jevit stále komplikovanější, čím více se budeme zabývat souvislostí s velkými

kosmickými skutečnostmi. Abychom pochopili, že člověk není onou úplně jednoduchou bytostí, za niž ho může považovat naivní pohled, stačí si jen připomenout, že v noci, od usnutí do probuzení, je člověk současného vývojového cyklu úplně jinou bytostí než ve dne. V posteli leží jeho fyzické a éterné tělo; Já a astrální tělo z fyzického a éterného těla vystupují.

Podívejme se na obě části, nejprve na fyzické a éterné tělo. Leží tu, a pomineme-li přechodný stav spánku naplněného sny, mají tato těla to, co nazýváme bezobsažným, nevnímajícím a také bezesným spánkovým vědomím. Přesně takové bezesné spánkové vědomí má však u člověka dnešního vývojového stadia také to, co je venku z fyzického a éterného těla, tedy Já s astrálním tělem. Spící člověk má jak v částech, které zůstávají zde ve fyzickém světě, tak v částech, jež se během spánku nacházejí v astrálním světě, totéž vědomí, které má ve fyzickém světě rozprostírající se rostlinná pokrývka. Na obě oddělené části spícího člověka se ovšem musíme podívat poněkud blíže.

Z jiných výkladů víme, že současný člověk vznikl zvolna a postupně. Víme, že v jednom vtělení naší Země, nacházejícím se v pradávce minulosti a označovaném jako starý Saturn, obdržel první zárodek fyzického těla. Víme, že pak ve druhém vtělení Země, ve stavu [starého] Slunce, obdržel k fyzickému tělu tělo éterné neboli životní, že v třetím vtělení Země, ve stavu [starého] Měsíce, obdržel astrální tělo a že na Zemi, v nynějším vtělení planety, dostal to, co nazýváme Já. Tak se člověk velmi zvolna a postupně vyvíjel.

Fyzické tělo, které dnes člověk má, je skutečně nejstarší částí člověka, částí, jež prošla nejvíce proměnami. Čtyřikrát se proměnilo. První zárodek na starém Saturnu, který člověk obdržel a který se od té doby třikrát zdokonalil - jednou na Slunci, podruhé na Měsíci a konečně na Zemi - se projevuje ve smyslových orgánech, které dnes člověk má. Na starém Saturnu byly úplně jinými orgány; tenkrát tu však byly ve svém prvním zárodku a ostatní lidské tělo ještě neexistovalo. Na starý Saturn můžeme pohlížet jako na jedinou bytost se samými smyslovými orgány.

Na Slunci k tomu přistupuje éterné tělo. Lidské fyzické tělo se přetváří a vznikají orgány, které dnes označujeme jako žlázy. Tenkrát byly ještě značně nedokonalé, nicméně v prvním zárodku už existovaly; smyslové orgány se zdokonalily. Na Měsíci k tomu pak přistupují orgány, které dnes, poté co se fyzické tělo po vtisknutí astrálního těla potřetí proměnilo, označujeme jako nervové orgány. A konečně na naší Zemi k tomu přistupuje dnešní krevní soustava; ta je totiž výrazem Já, tak jako je nervová soustava výrazem astrálního těla, soustava žláz výrazem éterného těla a smyslová soustava fyzickým výrazem fyzického těla samotného.

V dosavadních přednáškách jsme viděli, že v našem pozemském vývoji se nejprve objevila krevní soustava. Dnes se díváme na fyzické tělo a ptáme se: Proč krev proudí v dnešní podobě krevními cestami? Co vyjadřuje tato krev? - Říkáme, že krev je výrazem Já. Podívejme se přitom rovnou na jedno možné neporozumění, totiž že člověk dnešnímu fyzickému lidskému tělu nerozumí správně. Dnešní fyzické lidské tělo je takřkajíc jen jednou z forem, v nichž může fyzické lidské tělo existovat. Existovalo na Měsíci, na Slunci, na Saturnu, ale pokaždé jinak. Na Měsíci například ještě neexistovala přírodní říše, kterou dnes nazýváme nerostnou říší Země; na Slunci ještě neexistovala rostlinná říše v našem smyslu a na Saturnu zvířecí říše v našem smyslu; existoval pouze člověk ve svém prvním fyzickém zárodku.

Uvážíme-li to, musíme si uvědomit, že dnešní lidské tělo není jen fyzickým tělem, nýbrž tělem fyzicko-nerostným, a že k zákonům fyzického světa - pročež to je tělo „fyzické“ - si osvojilo zákony a látky nerostné říše, které ho dnes prostupují. Na Měsíci si toto fyzické lidské tělo dosud zákony nerostné říše neosvojilo; kdybychom ho tenkrát byli spálili, nebyl by z něj vznikl žádný nerostný popel. Nerosty v dnešním pozemském smyslu tenkrát totiž ještě neexistovaly. Uvědomme si tedy, že fyzické a nerostné bytí jsou dvě zcela odlišné věci. Lidské fyzické tělo je fyzické proto, že je ovládáno naprosto týmiž zákony jako kameny; lidské fyzické tělo je ovšem zároveň nerostné, protože do sebe impregnovalo nerostné látky.

Na Saturnu existoval první zárodek fyzického těla. Neexistovala tam ale ani pevná tělesa, ani voda, ani plyny. Na starém Saturnu existovalo vůbec jen teplo, jen onen stav tepla. Dnešní fyzik tento stav tepla nezná, protože se domnívá, že teplo se může vyskytovat jen u plynů, u vody nebo u pevných těles. To je ovšem omyl. Toto lidské fyzické tělo, které si dnes osvojilo nerostnou říši, bylo na Saturnu spojením fyzických zákonů. Jsou to fyzické zákony, které působí v liniích, ve formách a s nimiž se jako se zákony seznamujete ve fyzice. Navenek se toto fyzické lidské tělo na Saturnu projevovalo jen jako bytost žijící v teple. Musíme tak rozlišovat mezi nerostností a tím, co je vlastním fyzickým principem lidského těla. Tím jsou fyzické zákony, ovládající fyzické tělo. K fyzickému principu například patří skutečnost, že naše ucho nebo oko je utvořeno tak, aby mohlo zcela určitým způsobem přijímat tón nebo světlo. K nerostné povaze ucha nebo oka patří látky, jež jsou do této osnovy fyzických zákonů vtištěny.

Poté co jsme si to ujasnili a věnovali pozornost zejména tomu, že smyslové orgány, žlázy, nervy a krev jsou výrazem čtyřčlenného člověka, vraťme se nyní k pozorování spícího člověka. U spícího člověka leží v posteli fyzické a éterné tělo, venku jsou astrální tělo a Já. Uvědomme si ovšem, že astrální tělo je principem nervové soustavy a Já principem soustavy krve. Astrální tělo tedy během noci opouští ve fyzickém těle to, čeho je takřikajíc příčinou, totiž nervovou soustavu. Neboť nervová soustava mohla vzniknout teprve tehdy, až se na Měsíci člověku přičlenilo astrální tělo. Astrální tělo tedy „hanebně“ opouští to, co k němu patří a co má v člověku vlastně obstarávat, a stejně tak opouští i Já to, co povolalo k životu.

Principy krevní a nervové soustavy se nacházejí mimo spící fyzické a éterné tělo. Tato těla jsou teď úplně sama. Nic hmotného, nic fyzického však nikdy nemůže existovat bez duchovního principu ve formě, v níž to bylo tímto principem vyvoláno. To je zcela vyloučeno. Nervová soustava nikdy nemůže žít, aniž by na ni působila činnost astrálních bytostí, a krevní soustava nemůže žít, aniž by na ni působila činnost jáských bytostí.

Takto tedy každé noci svým Já a astrálním tělem „hanebně“ opustíte svou nervovou a krevní soustavu a přenecháte je jiným bytostem, jež jsou astrální povahy. Bytosti, které jsou též povahy jako vaše Já, teď takřikajíc vstupují do vašeho organismu. Každé noci je lidský organismus skutečně obsazován takovými bytostmi, jež jsou způsobilé zaopatřit ho. Fyzické a éterné tělo člověka, ležící v posteli, jsou pak zároveň pronikány těmito astrálními a jáskými bytostmi, které jsou v podstatě uvnitř ve fyzickém těle. Mohli bychom je nazvat vetřelci, ale to by nebylo vždy správné. Mnohdy je musíme nazvat ochrannými duchy; jsou totiž uchovateli toho, co člověk v noci „hanebně“ opouští.

Že člověk každé noci opouští svá těla, ovšem není tak zlé. Už jsem vám říkal, že astrální tělo a Já jsou v noci ustavičně činné. Odstraňují z fyzického těla to, co vzešlo z denního opotřebení a co budeme dále nazývat únavou. Člověk je ráno osvěžený a zotavený, protože během noci jeho astrální tělo a Já odstranily únavu, která ho přepadla během dne působením

dojmů denního života. Činnost astrálního těla, jíž jsou odstraňovány látky způsobující únavu, je pro jasnozřivé pozorování skutečností, vnímatelnou během celé noci. Já a astrální tělo pracují na fyzickém a éterném těle zvenčí. Člověk ovšem v dnešním cyklu svého vývoje ještě nepokročil natolik, aby takovouto činnost mohl vykonávat zcela samostatně. Může ji vykonávat jen pod vedením jiných, vyšších bytostí. Člověk je tedy každé noci přijat, abych tak řekl, do lůna vyšších bytostí, jež mu propůjčují schopnost pracovat správným způsobem na fyzickém a éterném těle; jsou to zároveň bytosti - proto je nemůžeme nazývat vetřelci - které v noci náležitě zaopatřují jeho krevní a nervovou soustavu.

Dokud se nevyskytnou žádné abnormality, je spolupůsobení duchovních bytostí u člověka během noci oprávněné. Ovšem takovéto nepravdivosti se mohou vyskytnout velmi snadno a my se zde dostáváme ke kapitole duchovní vědy, která je neobyčejně důležitá pro praktický lidský duševní život a u níž bychom si přáli, aby se v nejširších kruzích stala nejen teoreticky známou, ale aby v těchto nej širších kruzích poskytla základ pro jisté činnosti lidského duševního života. Člověk si obvykle nepředstavuje, že skutečnosti duševního života mají nějaké dalekosáhlé působení. V jistých souvislostech jsem vás již upozorňoval, že tyto skutečnosti lze náležitě vysvětlit teprve tehdy, pohlížíme-li na ně ve smyslu duchovní vědy. My všichni známe hluboký význam výroku: Z pohledu duchovní vědy je lež jistým druhem vraždy. - A říkal jsem vám, že v astrálním světě skutečně nastává něco jako exploze, vysloví-li člověk lež - a v jistém ohledu už tehdy, když si ji pomyslí - a když člověk zalže, nastane v duchovním světě něco, co má pro duchovní svět mnohem ničivější následky než jakýkoli malér ve fyzickém světě. Avšak takovéto věci, které jsou na určitém stupni duchovně-vědeckého výkladu zmiňovány a charakterizovány natolik, nakolik je to již možné, se stávají stále více zřetelnými a podloženými, postupujeme-li dál v duchovně-vědeckém poznání.

Dnes se seznámíme s jiným účinkem lhaní či pomlouvání, třebaže lhaní a pomlouvání zde není míněno oním nezřízeným způsobem, jak se tato slova obvykle v hrubém smyslu používají. Ale už když člověk v jemnějším smyslu, například z konvence nebo všelijakých společenských či stranických ohledů, poněkud zabarví ten či onen aspekt pravdy, jedná se z hlediska duchovní vědy vždy o lež. Celý život člověka je mnohdy prosycený byť ne přímo lžemi, přesto lživě zabarvenými projevy. Materialisticky osvícený člověk ještě tak uzná, že na jeho fyzické tělo zapůsobí, když mu někdo zatne sekeru do hlavy. Uzná případně také, že bude mít účinek na jeho fyzické tělo, když mu hlavu urazí vlak, nebo se mu na nějaké části těla udělá vřed či vniknou mu do něj bacily. V takových případech budou pro „osvíceného“ člověka účinky na fyzické tělo pochopitelné. Obvykle se však nebere v potaz, že člověk je jako duchovně založená bytost jednotou a že na to, co se odehrává ve vyšších člancích jeho tělesnosti, tedy v astrálním těle a v Já, je třeba pohlížet tak, že to působí až dolů do fyzické části jeho tělesnosti. Nebere se například v potaz, že vyslovování lží a nepravd, ba i pouhá nepravdivost v životních poměrech má skutečné účinky na lidské fyzické tělo.

Jasnozřivě můžeme prožívat toto: Jestliže se člověk během dne dopustil, řekněme, lži, setrvává působení této lži ve fyzickém těle a pro jasnozřivé vnímání je viditelné, zatímco člověk spí. Předpokládejme ovšem, že tento člověk bude celkově prolhaný a bude lži kupit. Pak bude mít ve fyzickém těle mnoho takovýchto působení. To vše se v noci jistým způsobem utvrzuje a pak se stane něco velmi významného. Tyto uzavřeniny, tyto zatvrdliny ve fyzickém těle se velmi špatně snášejí s bytostmi, které se v noci musí zmocnit fyzického těla, tedy které, jak jsme viděli, z jiných světů vykonávají ve fyzickém těle funkce, jež přes den vykonávají astrální tělo a Já. Důsledkem toho je, že v průběhu života jsou takovými, aby tak řekl, lžemi zamořeným tělem odškrcovány části bytostí, které se během noci v člověku usadí.

Opět tu máme procesy odškrcování. Tyto procesy vedou k tomu, že když člověk zemře, jeho fyzické tělo se ubírá nejen cestami, jimiž by se ubíralo za pravidelného chodu věcí, ale zůstanou zde jisté bytosti, které byly vytvořeny ve fyzickém těle jaksi působením lhaní a pomlouvání a byly odškrceny z duchovního světa. Touto oklikou odškrcenými bytostmi se to v našem světě také hemží. Patří do třídy bytostí, jež nazýváme „fantomy“. Máme v nich jistou skupinu elementárních bytostí, které jsou příbuzné našemu fyzickému tělu, pro vnější fyzický zrak zprvu neviditelné, bytosti rozmnožující se lžemi a pomluvami. Lži a pomlavy tak naši zeměkouli skutečně zabydlují těmito fantomy. Tímto způsobem poznáváme novou třídu elementárních bytostí.

Na lidskou tělesnost ovšem nepůsobí jen lži a pomlavy, přítomné v duši, ale i jiné záležitosti duševního života. Jsou to právě lži a pomlavy, které na fyzické tělo působí tak, že se z něj odškrcují fantomy. Jiné věci zase působí podobně na éterné tělo. (Nedivte se těmto jevům duševního života; v duchovním životě je třeba pojímat věci s veškerým klidem.) Ke skutečnostem, které nedobře působí na éterné tělo, patří například špatné zákony nebo špatné sociální instituce v nějakém společenství. Všechno, co vede například k nepokoji, a vůbec špatné instituce stavějící se mezi lidmi, vytváří v soužití lidí takové naladění, že jeho působení pokračuje až do éterného těla. A to, co se v éterném těle působením takovýchto duševních skutečností stírá, vede opět k odškrcování duchovně působících bytostí, které se rovněž nacházejí v našem okolí. Nazývají se „spektra“, v našem jazyce bychom řekli „přízraky“. Vidíme, že tyto bytosti, existující v éterném, tedy životním světě, opět vzcházejí ze života lidí. Mohou tak mezi námi chodit lidé, jejichž fyzické tělo je pro toho, kdo tyto věci dokáže duchovně rozpoznávat, takřkajíc prošpikované fantomy a jejichž éterné tělo je prošpikované spektry neboli přízraky; to všechno se po smrti člověka nebo o něco později zpravidla jakoby rozprskne a zabydlí ve světě.

Vidíme tedy, že jemně duchovní události našeho života, jako jsou lži, pomlavy a špatné sociální instituce, pokračují dál a duchovně mezi nás na zeměkouli ukládají své výtvořiny. Můžete ale také porozumět tomu, že když v normálním denním lidském životě fyzické, éterné, astrální tělo a Já patří dohromady a fyzické a éterné tělo do sebe dokonce musí nechat vniknout nebo se sebou něco provádět jiné bytosti, že tu ani astrální tělo a Já nejsou v normálním stavu svého současného cyklu. Oproti fyzickému a éternému tělu jsou ovšem v poněkud jiné situaci. Fyzické a éterné tělo mají, zatímco člověk spí, totéž vědomí, jaké mají rostliny. Rostliny však zato mají své Já nahoře v devachanu. Proto také musí být fyzické a éterné tělo spícího člověka zaopatřováno bytostmi, které z devachanu rozvíjejí své vědomí. Astrální tělo a Já člověka se sice nacházejí o jeden svět výše, člověk má ale i bezesný spánek jako rostliny. Skutečnost, že rostliny mají jen fyzické a éterné tělo a člověk ve stavu spánku navíc astrální tělo a Já, nepředstavuje s ohledem na povahu rostlin žádný rozdíl. Člověk se sice posunul do duchovního, astrálního světa, nicméně se svým Já neposunul nahoru natolik, aby to neospravedlnilo, že spí. Důsledkem toho je, že u spícího člověka musí bytosti vnikat i do astrálního těla. A tak tomu také je: do astrálního těla člověka vnikají ustavičně vlivy z devachanského světa. Tyto vlivy naprosto nemusí být abnormní; mohou to být vlivy toho, co nazýváme vyšším Já člověka. Neboť člověk se pozvolna vžívá do devachanského světa, když postupuje víc a víc ve svém zduchovnění, a to, co se tu připravuje, jej už dnes během spánku ovlivňuje.

Existují však nejen normální vlivy. Tak by tomu bylo jedině tehdy, kdyby lidé navzájem dokonale rozuměli tomu, co je úcta ke svobodě duše druhého člověka, ale k tomu má současné lidstvo ještě velmi daleko. Pomyslete jen na to, jak chce dnešní duše ještě z velké části přemoci duši druhého, jak nesnese, myslí-li si a miluje-li jiná duše něco jiného, jak chce

jedna duše přemoci druhou a působit na ni. Při všem, co působí v našem světě od duše k duši, od nevyžádané rady, kterou člověk dá, až ke všem těm prostředkům, které lidé používají, aby přemohli [druhé] duše, při všem, co nepůsobí tak, aby svobodná duše stála před svobodnou duší, nýbrž jsou třeba jen v nepatrné míře používány nátlakové prostředky přesvědčování a přemlouvání, kde nemá být jen probuzeno to, co v druhé duši již dřímá - tam všude působí od lidské duše k lidské duši síly, které tyto duše zase ovlivňují tak, že se to v noci projevuje v astrálním těle. V astrálním těle se vytvářejí uzavřeniny, a tím jsou z jiných světů odškrcovány bytosti, jimiž se to zase v podobě elementárních bytostí v našem světě hemží. Tyto bytosti patří do třídy „démonů“. V našem světě existují jen proto, že se v něm nejruznějším způsobem praktikuje netolerantnost vůči myšlence, znásilňování myšlenky. Tímto způsobem se do našeho světa dostal zástup démonů.

Dnes jsme tedy opět poznali bytosti, které tu jsou stejně skutečně, jako tu jsou věci, jež vnímáme fyzickými smysly, a jejichž působení se v lidském životě velmi zřetelně projevuje. Lidstvo by například bylo úplně jinak pokročilé, kdyby lidé svou netolerantností nevytvářeli demony, kteří prostupují náš svět a ustavičně uplatňují na lidi svůj vliv. Tito démoni jsou zároveň duchy předsudků. Jemnostem života tak porozumíme díky tomu, že poznáme tato propletení mezi duchovním světem ve vyšším smyslu a naším lidským světem. Jak říkám, všechny tyto bytosti tu jsou a ve světě, v němž žijeme, se to jimi hemží.

Připomeňme si teď něco jiného, co už také bylo řečeno. Poukázali jsme na to, že u lidí poslední třetiny atlantského období, u lidí před atlantskou potopou, byl poměr éterného těla k fyzickému tělu úplně jiný než v předchozích dobách. Dnes jsou poměry u lidské hlavy takové, že fyzická a éterná část hlavy se v podstatě kryjí. Ve staré Atlantidě tomu ještě bylo jinak. Éterná část hlavy tam ještě daleko vyčnívala, zejména v oblasti čela. V éterném a ve fyzickém těle hlavy ovšem máme jeden ústřední bod, zhruba mezi obočím. Tyto dva body se v poslední třetině atlantské doby dostaly na jedno místo a dnes se kryjí. Tím získal člověk schopnost říkat sám sobě „já“ a pociťovat se jako svébytný člověk. Tak se tedy spojilo éterné a fyzické tělo hlavy. Došlo k tomu proto, aby se člověk mohl stát onou smyslovou bytostí, kterou je v rámci našeho fyzického světa, a mohl tak svůj vnitřní život obohacovat tím, co přijímá prostřednictvím vjemů fyzických smyslů, prostřednictvím čichu, chuti, zraku atd. To všechno se včleňuje do jeho nitra, aby to měl [v sobě] a mohl to použít k dalšímu vývoji celého kosmu. Žádným jiným způsobem to získat nemohl. Proto jsme vždycky říkali, že duchovní vědu nesmíme pojímat asketicky, jako únik z fyzického světa, nýbrž všechno, co se zde děje, si bereme z fyzického světa s sebou a duchovní svět by o to přišel, kdybychom to zde neshromažďovali.

Člověk se však víc a víc blíží novému stavu. V poatlantské době jsme prošli různými kulturními epochami: staroindickou, praperskou, pak epochou, kterou jsme označili jako babylonsko-asyrsko-chaldejsko-egyptskou, pak řecko-latinskou epochou a nyní se nacházíme v páté kulturní epoše poatlantské doby. Naši epochu vystřídají epochy šestá a sedmá. Zatímco se v průběhu tohoto období až do naší doby struktura éterného a fyzického těla čím dál více zpevňovala a byla vnitřně stále pevnější a svázanější, ubírá se člověk vstříc období, kdy se éterné tělo bude postupně zase uvolňovat a osamostatňovat. Cesta se otáčí zpět. Už dnes jsou lidé, kteří mají mnohem volnější éterná těla než ostatní. Toto uvolňování éterného těla je pro člověka správné jen tehdy, pokud v jednotlivých vtěleních během kulturních epoch, o nichž jsme mluvili, toho do sebe pojal tolik, že jeho éterné tělo si při opětovném vystoupení vezme s sebou náležité plody z fyzicko-smyslového pozemského světa - plody, způsobilé včlenit se do stále více se osamostatňujícího éterného těla.

Čím duchovněji jsou představy, které člověk nachází zde ve fyzickém světě, tím více si bere ve svém éterném těle s sebou. Všechny představy spojené s prospěšností, strojové, průmyslové představy, jež člověk přijme v našem nynějším pozemském bytí, představy sloužící jen vnějším potřebám, vnějšímu životu, nejsou způsobilé k tomu, aby byly včleněny do éterného těla. Naopak všechny přijaté představy uměleckého rázu, představy týkající se krásy a zbožnosti - a do sféry moudrosti, umění a religiozity lze ponořit vše - to všechno propůjčuje jeho éternému tělu schopnost a možnost samostatně se organizovat. Protože to lze předvídat, často jsme zde zdůrazňovali, že duchovně- vědecký světonázor musí vysílat své účinky a impulzy do praktického života a že duchovní věda nikdy nesmí být zábavou čajových dýchánek nebo duchovní činností jiným způsobem vybočující z běžného života, ale že se musí uplatňovat v celém našem kulturním životě.

Až budou lidé jednou rozumět duchovně- vědeckým myšlenkám, porozumí opět tomu, že všechno, co vyplňuje náš čas, musí být proniknuto duchovními principy. Někteří duchové, jako třeba Richard Wagner, v určitých oblastech takové proniknutí duchovními principy tušili. Jednou budou lidé umět postavit nádraží tak, že bude vyzařovat moudrost stejně jako chrám, bude-li ve svém výrazu skutečně přizpůsobeno tomu, co v něm žije. Tady nás čeká ještě velmi mnoho práce. Tady musí tyto impulzy působit a působit také budou, jestliže budou lidé víc a víc rozumět duchovně- vědecké myšlence. Ještě si živě vzpomínám, jak jeden významný architekt⁵¹ v rektorském projevu zhruba před pětadvaceti lety mluvil o stavebním slohu a pronesl při tom nádhernou větu: Stavební slohy si lidé nevymýšlejí, stavební slohy vyrůstají z duchovního života! - A zároveň ukázal, proč naše doba, když už nechá ožít nějaký stavební sloh, nechává ožít jen staré slohy a není schopna najít nový stavební sloh, protože jako taková zatím nemá žádný vnitřní spirituální život. Až bude svět znovu vytvářet spirituální život, pak bude všechno možné. Pak se dožijeme toho, že ze všeho, co na nás pohlíží, k nám bude zářit lidská duše, podobně jako se ve středověkém městě vyjadřoval duch v každém zámku u dveří, v každém klíči. Theosofii porozumíme teprve tehdy, budeme-li mít všude před sebou jakoby krystalizaci jejích forem. Pak bude ale také člověk žít s druhým člověkem jako duch s duchem. Bude si víc a víc připravovat něco, co si vezme s sebou, až se opět posune do duchovního světa a jeho éterné tělo se osamostatní. Lidé se musí ponořit do duchovního světa, má-li evoluce náležitým způsobem pokračovat.

Proniknutí lidských Já duchem nám nic nesymbolizuje tak krásně jako vyprávění o svatodušním zázraku. Budete-li o tom přemýšlet, v sestoupení „ohnivých jazyků“ [Sk 2,3] je jakoby prorocky poukázáno na protékání a pronikání světa spirituálním životem. Vše musí být opět spirituálně oživeno. I onen abstraktní, pojmově- rozumový vztah, který má člověk k nadcházejícímu svátku, se musí stát opět konkrétním, opět živým. Myšlenkou, jež může vzejít z dnešní úvahy, se pokusme zabývat právě v době, kterou nazýváme dobou svatodušní. Pak bude tento svátek, jenž byl ustanoven ze spirituálních příčin, znamenat pro člověka opět

něco živoucího, až jeho éterné tělo dozraje pro duchovní tvoření. Pokud ale člověk svatodušní svátek nepřijme, pak éterné tělo vystoupí z fyzického těla a nebude především dostatečně silné, aby porazilo to, co bylo vytvořeno dříve, ony světy spekter, fantomů a démonů, které svět vytváří jako své vedlejší projevy. Jak ovšem duch napomáhá evoluci a co o tom můžeme prorocky říci, to bude obsahem naší příští úvahy.

Berlín, 4. června 1908